

Фінансування науково-технічних програм в галузях промисловості та шляхи його удосконалення

Александрова В.П.,
д.е.н., професор;
Захожай А.Б.

В статті на основі висвітлення результатів аналізу стану реалізації науково-технічних програм у галузях вітчизняного промислового виробництва та факторів, що на нього впливають, відзначається, що найбільш впливовим із них є рівень системи фінансування програмних проектів та завдань. Підкреслюється, що для удосконалення системи фінансового забезпечення науково-технічних програм та успішної їх реалізації необхідно використовувати різноманітні джерела фінансування, особливо позабюджетні, що сприятиме скороченню строків їх виконання та запобіганню втрат економічного ефекту, який має одержати держава від реалізації включених до програми проектів.

Фактори, що стримують ефективне фінансування науково-технічних програм

На формування та реалізацію науково-технічних програм в галузях промисловості суттєво впливає загальний стан галузевої науки. Галузеві науково-дослідні та проектно-конструкторські організації складають значну частину науково-технічного потенціалу країни. Ця сфера має найбільш істотні потенціальні можливості для ефективного використання результатів НДДКР у виробництві, в тому числі і результатів галузевих науково-технічних програм. За обсягом робіт та кількістю працівників ця сфера науково-технічної діяльності посідає близько 70% всього обсягу науково-технічних розробок в Україні. Частка галузевої та заводської науки в бюджетному фінансуванні становить близько 50%.

Незважаючи на ці можливості, в останні роки спостерігається звуження галузевих досліджень та їх впровадження у виробництво. Значною мірою це пояснюється слабким рівнем стимулювання наукових працівників, особливо тих, що зайняті реалізацією державних науково-технічних програм (табл.1).

Істотним фактором загального звуження галузевої науки є також кризова ситуація в країні, безперервний спад виробництва, різке зменшення попиту на науково-технічну продукцію та незадовільне забезпечення науково-технічної і інноваційної діяльності фінансовими ресурсами.

Негативно впливає на галузеву науково-технічну діяльність гіпертрофована структура виробництва, в якому в значній мірі ще й тепер переважають галузі важкої промисловості з продукцією проміжного чи сировинного значення, що не сприяє підвищенню наукоємності про-

Александрова В.П., Захожай А.Б.

Таблиця 1
Середньорічна заробітна плата науковців, зайнятих виконанням державних науково-технічних програм, що виконувались у 1997-1998 рр.*

(тис. грн.)

Пріоритетні напрями розвитку науки і техніки	План	Факт
Охорона навколишнього середовища	2,07	0,80
Здоров'я людини	2,13	0,76
Виробництво, переробка та збереження сільгосппродукції	1,69	0,76
Екологічно чиста енергетика і ресурсозберігаючі технології	2,28	0,91
Нові речовини і матеріали	2,61	0,94
Перспективні інформаційні технології	2,55	0,81
Наукові проблеми розбудови державності	1,66	0,63

*Розраховано за даними Міннауки України.

мислової продукції.

За останні вісім років значно знизився технічний рівень виконання розробок щодо створення нових видів техніки й технології. Якщо в 1991 р. кількість розробок в країні, що перевищували світовий рівень, становила 1753 одиниць, то в 1999 р. вона зменшилася до 402 одиниць. Тенденція зниження технічного рівня науково-технічних розробок є характерною і для галузевого сектора. Кількість розробок, що відповідає світовим зразкам за технічним рівнем, зменшилась у галузевому секторі майже в шість разів. Значно знизилась і наукоємність продукції.

Тенденцію зниження кількості науково-технічних розробок та їх якості, в тому числі і в галузевому секторі науки порівняно із світовим рівнем відображено на рис. 1,2.

В свою чергу зменшення кількості та якості науково-технічних розробок є істотним гальмом у розвитку інноваційної діяльності в країні. Низький рівень виконання науково-технічних завдань, звуження масштабів науково-технічної діяльності в галузевих наукових та проектних організаціях не сприяє широкомасштабному та ефективному впровад-

Рис. 1. Технічний рівень науково-технічних розробок в промисловості*

Александрова В.П., Захожай А.Б.

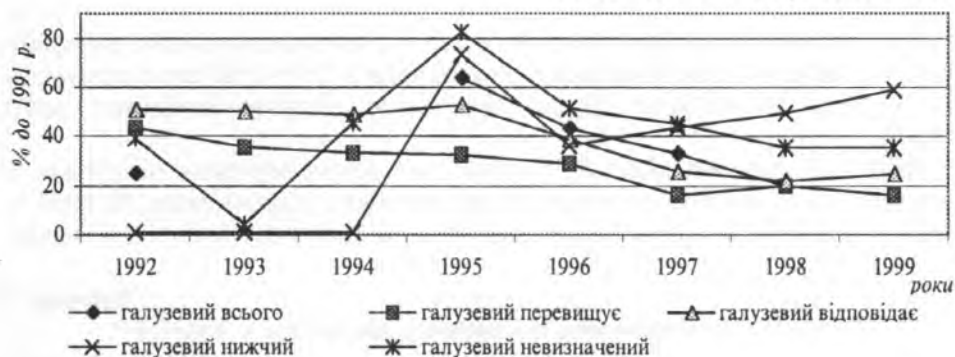

Рис. 2. Технічний рівень розробок в промисловості в галузевому секторі науки*

*Розраховано за даними Держкомстату України

Таблиця 2

Впровадження інновацій у промислове виробництво по групах підприємств і відомств *

(% до обстежених)

Група	1995 р.	1996 р.	1997 р.	1998 р.	1999 р.
Промислові підприємства — всього, з них:	22,9	19,3	17,0	15,1	13,5
здійснювали механізацію та автоматизацію виробництва	2,9	2,3	1,8	1,8	1,6
впроваджували нові технологічні процеси, у тому числі:	8,4	6,7	5,9	4,4	3,6
маловідходні ресурсозберігаючі та безвідходні	3,4	2,6	2,5	1,7	1,5
освоювали виробництво нових видів продукції, з них:	20,3	17,4	15,2	13,7	12,2
товари народного споживання	15,7	13,7	11,6	10,4	9,2

Міністерство	Здійснювали механізацію та автоматизацію виробництва		Впроваджували нові технологічні процеси		Освоювали виробництво нових видів продукції	
	1998 р.	1999 р.	1998 р.	1999 р.	1998 р.	1999 р.
Міненерго	0,02	-	0,08	0,01	0,04	0,01
Мінвуглепром	0,3	0,3	0,05	0,05	0,02	0,04
Мінпромполітики	0,2	0,4	1,6	1,3	4,1	3,5
Держнафтогазпром	0,01	0,009	0,09	0,06	0,1	0,08
Укрбудматеріали	0,04	0,009	0,1	0,03	0,1	0,1
Укрмісцевпром	0,01	-	0,09	0,03	0,3	0,2
Мінтранс	0,01	-	0,1	0,07	0,1	0,1
Мінагропром	0,7	0,6	0,7	0,5	4,2	3,4
Міжгалузеві об'єднання	0,03	0,03	0,1	0,1	0,3	0,4
Підприємства з іноземними інвестиціями	0,09	0,09	0,04	0,07	0,1	0,2

* Розраховано за даними Держкомстату України.

Александрова В.П., Захожай А.Б.

женню нововведень у виробництво, отже — і підвищенню його ефективності. Промислові підприємства відзначалися у 1995-1998 рр. надзвичайно низькою активністю щодо виконання науково-технічних робіт (табл.2).

Згідно з даними табл. 2, виявляється закономірність поступового зниження інноваційної активності промислових підприємств. У 1998 р. порівняно з 1994 р. значно знизилася темпи впровадження у промисло-

Таблиця 3
Фактори, що стримують інноваційну діяльність в Україні *
(% до підсумку)

Фактор	1995 р.	1996 р.	1997 р.	1998 р.
Відсутність власних коштів	89,4	92,5		
Відсутність державних коштів	53,2	51,7	88,7	86,8
Високі кредитні ставки	43,6	41,5	43,9	33,6
Високий рівень інфляції	50,3	27,8	-	-
Високий економічний ризик	13,6	16,0	23,5	16,5
Труднощі з сировиною і матеріалами	34,5	39,1	32,2	23,3
Відсутність коштів замовників	39,7	50,7	54,2	40,0
Відсутність попиту на продукцію	17,5	25,4	26,8	18,9
Недостатня інформація про ринки збуту	12,2	14,9	15,9	11,6
Недосконале законодавство	21,9	25,7	36,6	28,7
Великі витрати	-	-	-	32,8
Інші труднощі	-	-	-	19,5

* За даними Держкомстату України.

ве виробництво результатів науково-технічної діяльності по основних напрямках науково-технічного прогресу. В 1999 р. кількість підприємств, що впроваджували інновації, знизилася ще на 2%, тобто до 13,5%. Дані про основні фактори, що стримують галузеву інноваційну діяльність, наведені в табл.3.

Як видно з аналізу даних табл. 3, найбільш стримуючим у розвитку інноваційної діяльності є фактор її фінансування. У 1999 р. порівняно з 1998 р. знову зменшилася частка бюджетного фінансування науки, що призвело до зниження питомої ваги науково-дослідних робіт з 39,0 до 33,8% в загальному обсязі науково-технічної діяльності.

Негативна дія таких факторів, як відсутність коштів замовників, високі кредитні ставки та недосконале законодавство при скороченні бюджетного фінансування, призводить ще більшою мірою до нестачі коштів, необхідних для розвитку науково-технічної діяльності.

Джерела фінансового забезпечення галузевих науково-технічних програм

Недоліки у фінансуванні галузевих науково-дослідних установ негативно впливають і на цільове програмування технологічного розвитку промисловості, хоча переважна частина галузевих програм є актуальною.

В основному галузеві науково-технічні програми користуються державною підтримкою, тобто фінансуються з держбюджету. У 1998 і 1999 рр. частка бюджетного фінансування в загальних витратах на НДДКР та підготовку їх використання у виробництві становила близько 50%. При цьому передбачені програмами дослідження, науково-технічні розробки та проектно-конструкторські роботи фінансуються переважно з бюджету.

Стосовно державної фінансової підтримки НДДКР, в галузях промисловості, згідно з бюджетною класифікацією, виконується кілька основних розділів запрограмованих технологічних проектів, а саме:

- фінансування пошукових та прикладних розробок;
- фінансування наукових частин національних, галузевих (міжгалузевих) програм;
- фінансування державних контрактів.

За даними Мінпромполітики України, річний обсяг необхідного фінансового забезпечення наукових організацій складає 0,10% від передбаченого. Бюджетні видатки використовуються цільовим призначенням на вирішення найнеобхідніших "пожежних" питань. Для розробки нових перспективних напрямків і програм коштів практично немає. Не вирішуються в запланований строк наукові проблеми інформатизації, створення нормативної документації, хоча по багатьох позиціях вітчизняна прикладна наука лідирує зараз у світі.

Якщо до джерел фінансування галузевої науки в 1997 р. належали: кошти державного бюджету, інноваційний фонд, фонд охорони праці, кошти підприємств-замовників, власні кошти, то в 1997 р. Законом України "Про систему оподаткування" (№771/97 ВР) збір до Державного інноваційного фонду було віднесено до обов'язкових платежів без уточнення розміру відшкодувань. Головним розпорядником коштів фонду визначено Держіннофонд України без галузевої частки. Внаслідок цього численні виробничі та наукові колективи дотепер позбавлені одного з основних джерел фінансової підтримки. Фонд охорони праці взагалі було скасовано. Загальний стан фінансування галузевих програм та їх виконання представлено на прикладі Мінпромполітики України в табл.4.

З наведених даних випливає, що жодна з програм протягом всього періоду виконання запрограмованих проектів не одержує з будь-якого джерела фінансування запланованих коштів. Наслідком цього є низький рівень їх виконання, за виключенням тих, що знаходять власні кошти, або кошти замовників на реалізацію проектів.

У 1998 р. практично не профінансовано наукові частини програм, спрямованих на розвиток металургійного та хімічного комплексів, у тому числі "Титан України", "Алюміній України", "Золото України" та ін. Фінансова підтримка багатьох інших програм також недостатня і не перевищує 10% від потреб у фінансуванні. У 1999 р. заплановану державну підтримку програм зменшено на 25%, фактичні надходження передбачених бюджетом коштів склали з початку року 18,05%. З цієї причини по окремих пріоритетних напрямках не було розпочато жодної НДДКР. Роботи по оновленню і виробництву нової техніки на підприємствах міністерства виконувалися в надзвичайно обмежених обсягах, здебільшого за власний рахунок.

Результати виконання галузевих науково-технічних програм в Мінпромполітики України за 1996-1999 рр.*

Назва програми	Кількість розділів (підпрограм)	Кількість завдань	Стан фінансування		Виконано завдань до їх кількості, %	Причини невиконання
			за планом, тис.грн.	% виконання		
Фундаментальні, пошукові та прикладні дослідження по створенню перспективних зразків машинобудівної продукції	7	41	10203,0	46,9	27,0	Недофінансування
Державна програма розвитку легкої промисловості	3	77	409210,0	15,7	43,0	Недофінансування
Міжгалузева науково-технічна програма розвитку найбільш конкурентоспроможних напрямків мікроелектроніки в Україні	7	75	19935,0	0,8	5,3	Недофінансування
Розвиток рейкового рухомого складу соціального призначення для залізничного транспорту та міського господарства	13	13	300203,0	0,13	84,6	Недофінансування
Програма розвитку лісогосподарського і лісопромислового комплексів України на період до 2015 р.	13	102	9910,0	39,1	84,4	Недофінансування
Нові хімічні речовини і матеріали малотоннажного виробництва для заміни імпортних	5	89	18700,0	39,1	43,1	Недофінансування
Вирішальні технології інформатизації України	5	89	1033,0	33,2	10,0	Недофінансування

* За даними Міннауки України.

За обсягом фінансування при реалізації державних науково-технічних програм міністерства та відомства України, що акумулюють галузеві

виробництва, посідають досить незначне місце. Найбільш вагомий внесок у пріоритетні науково-технічні розробки припадає на Національну Академію Наук та Міністерство освіти (табл.5).

У той же час частина загального обсягу робіт, присвячених науково-технічним розробкам переважно галузевого призначення, в промисловості України становить від 0,9% (Міненерго) до 44,4% (Мінпромполітики). При цьому такі роботи виконуються переважно власними силами та за рахунок коштів замовників, у зв'язку з цим вони більш успішно реалізуються. Так, на підприємствах Мінпромполітики України щорічно впроваджується в середньому близько 800 прогресивних технологічних

Таблиця 5

Відомчий склад виконавців державних науково-технічних програм, що фінансувалися Держкомнауки України у 1998 р.*

(%)

Відомство	Частка загальної кількості установ-виконавців	Частка загальної кількості проектів	Частка загального обсягу фінансування
НАНУ	43,3	48,0	52,6
Міносвіти	11,6	12,2	11,7
Мінекономіки	0,2	0,2	0,1
Мінпромполітики	6,7	7,7	5,5
Міноборони	0,4	0,2	0,1
Міністерство охорони здоров'я	4,8	2,8	2,7
Мінекобезпеки	0,2	0,1	0,1
Мінкультури	0,2	0,4	0,3
МінАПК	2,0	2,0	1,9
Держкоммед	0,2	0,1	0,1
УААН	8,5	10,3	8,3
Інші	21,7	15,9	16,5
Всього	100	100	100

*За даними Міннауки України.

процесів, вводиться в дію до 30 механізованих потокових та автоматичних ліній. Частка коштів Держіннофонду, використана з цією метою, становила в 1998 р. 19% від загального обсягу фінансування, а в 1999 р. зросла до 44,4%. У 1998 р. Мінпромполітики сформовано та подано до Міністерства України в справах науки і технологій 112 інноваційних проектів з пріоритетних напрямків розвитку промисловості на загальну суму 647,9 млн. грн. У 1999 р. їх кількість збільшилася на 17%, а вартість — на 25%.

З цього випливає висновок про те, що удосконалення фінансового забезпечення пріоритетних науково-технічних розробок може здійснюватися як шляхом звуження обсягів реалізації цільових науково-технічних програм за рахунок виключення з програм недостатньо обґрунтованих проектів, так і шляхом залучення до їх фінансування позабюджетних коштів, або на основі суміщення вказаних методів фінансового забезпечення запрограмованих науково-технічних розробок. У зв'язку з цим на 2000 рік передбачається порівняно з попередніми роками дещо інший розподіл джерел фінансування цільових науково-технічних програм. Про

Александрова В.П., Захожай А.Б.

Таблиця 6
Джерела фінансування галузевих програм Мінпромполітики в 2000 р. *
(% до загальної вартості програм)

Назва програми	Всього	Фінансування за рахунок			
		бюджету	власних коштів	залучених кредитів	місцевих бюджетів
Державна програма розвитку виробництва тари і пакувальних матеріалів	100	97,6	2,4	-	-
Програма розвитку лісогосподарства та лісопромислового комплексу	100	30,7	51,2	16,2	0,9
Державна програма розвитку легкої промисловості	100	50,8	1,6	46,7	0,9
Нові хімічні речовини і матеріали	100	100	-	-	-
Комплексна міжгалузева науково-технічна програма "Вирішальні технології інформації України"	100	86,8	13,2	-	-
Міжгалузева науково-технічна програма розвитку найбільш конкурентоспроможних напрямів мікроелектроніки в Україні	100	80,9	19,1	-	-
Програма використання відходів виробництва і споживання	100	53,5	25,5	10,5	10,5
Державна програма утилізації боєприпасів	100	100	-	-	-
Державна програма розвитку рейкового рухомого складу соціального призначення для залізничного і міського транспорту	100	10,3	46,2	43,5	-
Державна комплексна програма "Кольорова металургія України"	100	20,8	11,8	67,4	-

* Проектні дані Мінпромполітики України.

це свідчать дані Мінпромполітики (табл. 6), а також інших міністерств України (табл.7).

З аналізу даних табл.6 видно, що співвідношення джерел фінансування в 2000 р. різко змінюється. Бюджетне фінансування складатиме 28,7% із загальної вартості програм. Основний же обсяг робіт виконуватиметься власними силами галузевих науково-дослідних та проектно-конструкторських організацій.

Значна частка позабюджетного фінансування науково-технічної та інноваційної діяльності передбачається в перспективному періоді, як свідчать дані табл.7, і в інших галузях промисловості. За результатами опитування міністерств і відомств України, проведеного Інститутом економічного прогнозування НАН України разом з колишнім Мінекономіки України, виявлено досить позитивні тенденції щодо використання різних джерел фінансування перспективних науково-технічних розробок та їх впровадження у виробництво в 1999-2005 рр. (табл.7). Частка дер-

жбюджету в загальному обсязі фінансування має знизитися майже до 39%. Особливо помітним є зниження рівня державної підтримки інноваційної діяльності в міністерствах і відомствах, що здійснюватиметься головним чином за рахунок господарських угод із замовниками науково-технічної продукції (33,5%), власних коштів (11,9%) та банківських кредитів (17,8%).

Ця тенденція є найбільш характерною для промислових підприємств, що впроваджують результати запрограмованих розробок у виробництво, тобто головних користувачів науково-технічної продукції. У зв'язку з цим збільшиться попит на банківські кредити: їх роль у фінансуванні інноваційної діяльності підприємств має зрости майже в 5 разів порівняно з 1998 р. Такі зміни у використанні джерел фінансування науково-технічних розробок потребують удосконалення кредитної політики в напрямку зниження ставок рефінансування, застосування пільгового кредитування для тих програм, що за високого рівня їх ефективності матимуть порівняно короткий строк підготовки до впровадження у виробництво. Кредитування має відіграти значну позитивну роль у залученні позабюджетних коштів замовників пріоритетних розробок та посиленні практики сумісного з державною підтримкою фінансування науково-технічних програм.

Значний вплив на удосконалення фінансування має також використання власних коштів для наукових досліджень, що включені в програми, та для впровадження їх результатів у виробництво. Посилення цього впливу залежить перш за все від ефективності функціонування самого виробництва, зокрема рівня його прибутковості, а також від рівня попиту на науково-технічну продукцію як результат реалізації програм, і змін співвідношення в зв'язку з цим у використанні традиційних та прогресивних пріоритетних технологій. Дотепер таке співвідношення не сприяло відчутним революційним технологічним зрушенням у виробництві, оскільки частка обсягу фінансування пріоритетних науково-технічних розробок у ВВП разом з витратами на їх реалізацію у виробництві, за нашими розрахунками, не перевищує 0,02%, тобто 2% всього обсягу фінансування інноваційної діяльності в країні.

Слід відзначити також доцільність використання такого джерела фінансування, як фонди науково-технічного та соціального розвитку, в тому числі галузевого інноваційного фонду, що його доцільно відродити відповідним законодавством.

Значні можливості фінансового забезпечення науково-технічних програм криються в подальшому розвитку приватизації в країні та залученні недержавного, (особливо приватного) сектора до реалізації пріоритетних розробок, що включаються до складу науково-технічних програм.

В найближчі два роки, згідно з Указом Президента України від 29.12.1999 р., передбачається пошкваллення приватизації майна в Україні. При цьому відбуватиметься першочергова приватизація інвестиційно привабливих підприємств, що збільшить можливості інноваційного розвитку виробництва на основі його технологічного оновлення. Здійснення економічних реформ в цьому напрямку підвищить рівень мотиваційної зацікавленості підприємств у технологічному піднесенні виробництва, оскільки одночасно з розширенням масштабів його приватизації

Таблица 7

Фінансування науково-технічних розробок та інновацій в міністерствах і відомствах України в 1999-2005 рр.

Міністерство, відомство	Фінансування за рахунок асигнувань									
	держбюджету			Держінофонду	за госпдоговорами замовників		кредитів	фондів науково-технічного та соціального розвитку	власних коштів	інших джерел
	Загальний обсяг	фінансування фундаментальних досліджень	розробки перспективних технологій і напрямків розвитку науки і техніки		України	іноземних держав				
Всього по 22 опитуваним міністерствам і відомствам НТР	39,3	11,7	28,2	12,5	35,8	7,9	0,3	1,8	1,8	0,5
впровадження інновацій з них:	4,7	1,2	3,5	11,7	33,5	5,1	17,8	7,1	11,9	8,6
Міністерство промислової політики НТР	31,5	2,1	23,6	12,3	41,7	9,4	-	1,5	2,0	-
впровадження інновацій	5,4	1,3	4,0	13,6	40,9	6,3	21,8	0,03	9,7	2,7
Держкомітет з енергозбереження НТР	4,5	-	4,5	-	-	-	-	39,8	18,1	50,4
впровадження інновацій	0,2	-	0,2	-	-	-	-	41,6	18,7	39,3

* Розраховано за матеріалами опитування міністерств і відомств.

звужуватимуться рамки втручання держави в економіку.

За природою цієї форми власності, що має забезпечити більш ефективне використання ресурсів на підприємствах, інвестиції у виробництво, зокрема у його науково-технічний розвиток, мають зростати за ра-

Таблиця 8
Кількість підприємств, що приймали участь в інноваційній діяльності в 1999 р.
(% до кількості обстежених підприємств)

Вид власності	Здійснювали механізацію і автоматизацію	Впроваджували нові технологічні процеси	Освоювали виробництво нових видів продукції
приватна	-	0,2	0,2
колективна	64,4	77,3	81,4
державна	34,3	22,3	18,1

хунок внутрішніх джерел, що значно підвищить їх роль у фінансуванні пріоритетних науково-технічних розробок.

Донині частка колективної (недержавної) власності у загальному обсязі фінансування наукових досліджень і розробок становить близько 28% , приватної — близько 0,02% обсягу фінансування, інноваційної діяльності — відповідно близько 62% і 0,1%, тобто частка підприємств недержавної колективної власності у впровадженні нових технологічних процесів, комплексної механізації та автоматизації виробництва та освоєнні нових видів продукції значно вища ніж підприємств державної форми власності, про що свідчать статистичні дані табл.8.

З даних видно, що колективна (недержавна) власність домінує у всіх зазначених в табл.8 напрямках інноваційної діяльності підприємств. Вона є перспективною формою володіння виробничими об'єктами з точки зору їх технологічного оновлення та участі в ефективному сумісному фінансуванні програм, якщо необхідною виявляється державна підтримка пріоритетів відповідних науково-технічних розробок і інноваційних проектів.

Зацікавленість недержавного сектора економіки в реалізації науково-технічних програм може бути підвищена за рахунок таких економічних важелів, як пільгове оподаткування, пільгове кредитування учасників пріоритетних розробок та впровадження їх результатів, оскільки рівень податків і високі процентні ставки — це ті чинники, що в найбільшій мірі стримують інноваційну діяльність в країні. Для пріоритетних розробок доцільною була б взагалі відсутність їх оподаткування на стадіях наукових досліджень та в перші два роки освоєння інновацій у виробництві.

Отже, з аналізу перспектив використання джерел фінансування науково-технічних програм випливає висновок про доцільність їх реалізації на основі змішаної системи фінансування — державної підтримки та позабюджетних коштів. З точки зору масштабного використання новов-

Александрова В.П., Захожай А.Б.

ведень, цей висновок підтверджується досвідом багатьох країн світу, де відповідне співвідношення досягає 50-70%, особливо за рахунок використання коштів приватного сектора.

Основним фактором, що стримує успішну реалізацію науково-технічних розробок взагалі і науково-технічних програм зокрема, є недосконала система їх фінансування, що базується головним чином на державній їх підтримці. Її удосконалювання потребує більш активного використання різних джерел фінансового забезпечення реалізації програм, особливо позабюджетного їх фінансування. Тенденції в змінах структури фінансових джерел, що мають бути використані з цією метою в галузях промисловості України до 2005 р., свідчать про підвищення ролі кредитування та власних коштів підприємств як фінансових ресурсів реалізації програм за умови зниження ставок рефінансування та пожвавлення прибуткової виробничої діяльності підприємств. Ефективним чинником цього пожвавлення має бути прискорення темпів приватизації в країні, що є важливою передумовою залучення об'єктів недержавної власності до фінансування науково-технічних проектів та цільових програм, — отже і використання суміщеної системи забезпечення їх фінансовими ресурсами.

◆ Література

1. Динкин А.А., Иванова И.И., Дагаев А.А. Наука и научная политика // Общество и экономика, -1997.- №6. - С.41.
2. інноваційна політика Мінпромполітики // Економіст. - 1998. - №2,- С.48-49.
3. Наукова та інноваційна діяльність в Україні (статистичний збірник). - К.: Держкомстат України, 1999.- С.106-113, 136-141.
4. Аналітичний огляд основних характеристик наукового потенціалу України в 1998 р. - К.: НДУ статистики Держкомстату України, 1999, с.23-25.
5. Шехов П. Инновационный хозяйственный механизм. // Проблемы теории и практики управления. - 1999. - №2. - с.71-76.

